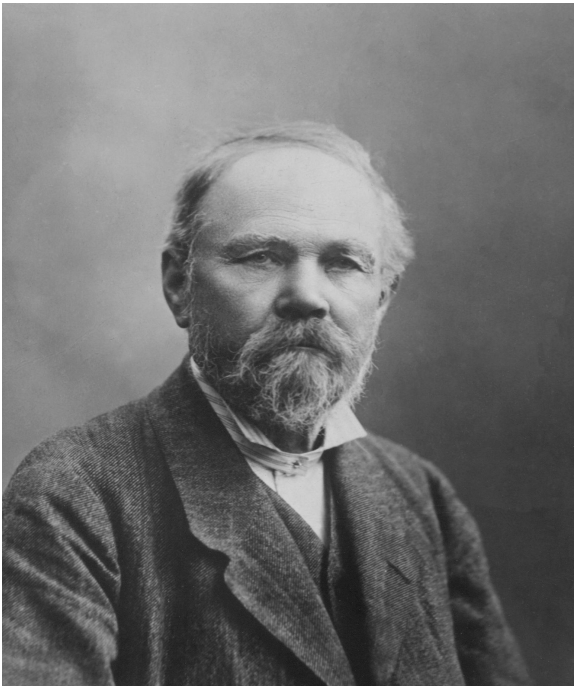
František Vymazal

Světová řeč volapük ve třech lekcích

Lengas bastidas 5

EDICIONS TALVERA

2011

František Vymazal
Světová řeč volapük ve třech lekcích
S úvodem Joan Francés Blanc

ISBN 979-10-90696-24-2 (en linha)
ISBN 979-10-90696-25-9 (CD-ROM)

Colleccion Lengas Bastidas (ISSN 2118-7223) n°5

Obsah

O autorovi

František Vymazal (1841 - 1917) je, pokud vůbec, uváděn ve slovnících většinou jako polyglot nebo amatérský linguista, s pravdivou, ale podivuhodně stručnou informaci, že jde o autora proslulé série jazykových učebnic "Snadno a rychle", které na přelomu století používal téměř každý jazykový samouk. Vymazal sám se živil jako korektor v tiskárně, žil samotářsky a dost podivně. Krom jazykových učebnic psal také filosofické aforismy (*Zrnka*) a překládal (ruština, polština, němčina, francouzština aj.)

O osudy svého díla se příliš nezajímal, přesto bylo velmi úspěšné a většina z jeho publikací byla do druhé světové války vydána ještě mnohokrát, s většími či menšími úpravami, většinou jen s pozměněným názvem. Zemřel v roce 1917, když oslepl a spadl pod tramvaje.

Jeho proslulá, mnohokrát parodovaná, ale velmi úspěšná a dost kvalitní řada "Snadno a rychle" čítá asi čtyřicet svazků a zahrnuje prakticky všechny evropské jazyky, nadto dva umělé (volapük, esperanto).

Všechny jazyky jsou učeny prakticky stejným postupem, metodou tzv. praktických vět. Ty jsou co nejkratší (např. zeď je černá), nejobvyklejší, a alespoň v počátku nejsou seřazeny do ucelených konversací. Tyto jednoduché praktické věty se žák má naučit nazpaměť a z nich si osvojit gramatiku a slovní zásobu.

První vydání této knihy bylo podepsáno pseudonymem Ivan Ivanovič, ovšem typické rysy učebnice svědčí o Vymazalově práci: je také autorem knihy *Praktisch-kritischer Volapük-Trichter* v němčině!

Joan Francés Blanc

Světová řeč volapük ve třech lekcích

O světové řeči vůbec.

Světová řeč Volapük, vynalezená od faráře Schleyera v Kostnici, šíří se za poslední doby nade vše očekávání. Ve Vídni na př. vychází měsíčník v řeči této. Ve Francii, ve Španělsku a v kreolských státech amerických počalo mnoho velikých domů obchodních vésti svou korrespondenci volapükem. Počátkem tohoto roku umělo asi čtvrt milionu lidí novou tuto řeč světovou. Od té doby jich znamenitě přibylo. Jenom ve Vídni naučilo se od nového roku více než 1000 osob volapüku. V Paříži, v Bordeaux a v Madridě vyučuje se řeči této na veřejných i soukromých školách obchodních. Na Pařížské Ecole des hautes études commerciales (škola vysokých studií obchodních) dával Kerckhoffs se schválením pařížské obchodní akademie 19 kursů volapüku. Podobné kursy jsou v Bordeaux; v Madridě se o něm přednáší na universitě.

Ve světoznámém pařížském konfekčním obchodě Magasins du Printemps naučil se šéf se 121 pomocníky svými volapüku. Na dveřích obchodu tohoto čteme nápis: Volapükon (mluví se volapükem). Také sklepníci a sluhové velikých hotelů učí se volapüku zvláště od té doby co si vzácné ruské dámy idiom tento oblíbily. K obhájcům volapüku náleží z filologů známý oxfordský professor Max Müller.

Co znamená slovo volapük?

Z anglického slova world (něm. Welt) svět utvořil Schleyer slovo vol = svět; anglické speak (čti: spík, něm. sprechen) zjednodušil ve slovo pük = řeč. Vola

1 *

je druhý pád = světa. Složené slovo volapük znamená doslova světa řeč, světová řeč.

Čím vyniká volapük nad jiné řeči?

Volapük je řeč ze všech nejjednodušší a proto k naučení nejsnadnější, neboť

1. každé písmeno čte se vždy stejně;
2. deklinace je jedna;
3. konjugace je jedna;
4. výjimek a skladby není.

Odkud bere volapük slova?

Slova bere z jazyků nejrozšířenějších: z angličiny, románštiny, němčiny a z části ze slovanštiny, na příklad:

kniha se jmenuje buk, angl. book (čti búk)
péro „ „ pen, angl. pen
stůl „ „ tab, franc. table (sr. tabule)
židle „ „ stul, něm. Stuhl
jehla „ „ nad, něm. Nadel
otec „ „ fat, něm. Vater
dvéře se jmenují yan (ján), lat. janua
zvíře se jmenuje nim z románsk. a-nim-al
neboť „ „ ibo, rusky ibo
ani — ani se jmenuje ni — ni ze slovanského.

Ze slovanštiny vzata také tázací částice — li.

První lekce.

Abeceda volapüku má 27 písmen.

Samohlásky ä (téměř e), ö a ü známy jsou z němčiny. Za hlásku j se píše y: yel = jel rok (anglicky year čti jír). Ostatní zvláštnosti jsou tyto:

ʻ	se čte jako h:	ʻät = het	klobouk (angl. hat)
j	„ „ „ š:	jul = šul	škola (Schule)
c	„ „ „ dž:	cil = džil	dítě (angl. child)

Náměstky osobní.

já = ob	my = obs
ty = ol	vy = ols
on = om	oni = oms
ona = of	ony = ofs
ono = os	

Náměstky ob ol om mají koncovky pořádkem abecedním: b — l — m.

Množné číslo tvoří se přidáním hlásky s:

kniha = buk	knihy = buks
péro = pen	péra = pens
stůl = tab	stoly = tabs
židle = stul	židle = stuls
jehla = nad	jehly = nads
otec = fat	otci = fats

Koncovkami ob ol om — obs ols oms tvoří se osoby slovesa všech časů a způsobů.

Infinitiv sloves vychází na: ön, na př. binön = býti (srovnej ich bin já jsem). Přidáme-li ku kmenu bin ony koncovky, vznikne přítomný čas slovesa býti:

1. binob	jsem	1. binobs	jsme
2. binol	jsi	2. binols	jste
2. binom	on jest	3. binoms	oni jsou
binof	ona jest	binofs	ony jsou
binos	ono jest		

to jest = atos binos

Německá neosobní náměstka man jmenuje se on (= franc.): binon = man ist, člověk jest.

Za naše zdvořilé Vy říká se ons.

Míti labön, kmen lab. Skloňujme: labob mám, labol máš, labom on má, labobs máme, labols mate, laboms mají.

Několik sloves ku cvičení:

vob práce, vobön pracovati, vobob pracuji, log oko, logön (srovnej lugen) viděti, logob vidím, vilön (wollen) chtíti, vilob chci, kanit zpěv, kanitön zpívati, kanitob zpívám, pük řeč, pükön mluviti, pükob mluvím, gepük odpověď, gepükön odpověděti, gepükob odpovídám; volapükob?

Koncovky skloňovací jdou abecedním pořadkem: a — e — i, na příklad:

buk	kniha	buks	knihy
buka	knihy	bukas	knih
buke	knize	bukes	knihám
buki	knihu	bukis	knihy

Podobně skloňují se náměstky:

ob	já	obs	my
oba	mne	obas	nás
obe	mně	obes	nám
obi	mne, mě	obis	nás

ol	ty	ols	vy
ola	tebe	olas	vás
ole	tobě	oles	vám
oli	tebe, tě	olis	vás

om	on	oms	oni
oma	jeho	omas	jich
ome	jemu	omes	jim
omi	jeho	omis	je

Zdvořilé ons = Vy: ons onas ones onis.

Sbírka snadnějších slov ku skloňování:

stib tužka
mot matka
son syn
dom dům
yun mladost
bled (Blatt) list
kan (kann) umění
mel moře
cin mašina
bed postel
cem světnice
blod bratr
söl (angl. sir) pán

pul chlapec
fit ryba
din (Ding) věc
bil (Bier) pivo
vin víno
veg (Weg) cesta
zif (čti cif) město, civis
dil (čti dyl) díl, část
snek had
xol vůl
fot les (angl. wood)
fut noha (angl. foot)

Přídavná jména vycházejí vesměs na —ik (srovnej české velik) a nerozeznávají rodu: gudik (gut) dobrý, dobrá, dobré, dobří atd. Kladou se obyčejně za podstatným jménem:

Jedn. čís.	fat gudik	otec dobrý
	fata gudik	otce dobrého
	fate gudik	otci dobrému
	fati gudik	otce dobrého

Mn. čís.	fats gudik	otcové dobří
	fatas gudik	otcův dobrých
	fates gudik	otcům dobrým
	fatis gudik	otce dobré

Přídavné může se však shodovati se svým podstatným: fat gudik, fata gudika atd.

Komparativ (druhý stupeň přídavných) tvoří koncovka —um: gudikum lepší.

Superlativ (třetí stupeň přídavných) tvoří koncovka —ün: gudikün nejlepší.

Utvořte komparativ a superlativ k těmto přídavným:

badik špatný (angl. bad)
yunik mladý
bäledik starý
gletik veliký (angl. great)
smalik malý (angl. small)
jönik (čti šönyk) krásný
svidik sladký (ang. sweet)
dutik pilný

nobik šlechetný (nóbl)
lonedik dlouhý
blefik krátký
nulik nový
fimik pevný (firmus)
plagik praktický
kotenik spokojen (franc. content)

Nyní můžeme tvořiti mnohé věty:

jsem spokojen	binob kotenik
jsme spokojeni	binobs kotenik
mám knihu	labob buki
mám péra	labob penis

Záporné věty: no = ne:

nevidím	no logob
nemám	no labob
nedělám	no mekob

Tázací věty:

Tázací (slovanská) částice -li přivěšuje se k slovům jako v češtině; může se také klásti před slovesem:

binob-li	jsem-li?
binol-li	jsi-li, lépe: li-binol?
binom-li	jest-li on?
binobs-li	jsme-li?
binols-li	jste-li?
binoms-li	jsou-li oni?

Podobně skloňujme: labob-li mám-li?

Tázací slovce počínají jako naše hláskou k (kdo, kdy, kam, kde):

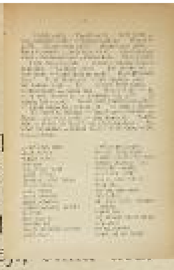
kdo kim, kima, kime, kimi
co kis, kisa, kise, kisi
kde kiplad?
odkud kiplada?
kam kipladi?
kdy kitim?

Kam jdete = kipladi golons?
Odkud přicházíte = kiplada kömons?
Kde je sůl = kiplad binoms sal? kiplad binos sal?
Co děláte = kisi mekons?
Co vás bolí = kis dolos onse?
Co tu děláte = kisi mekons is?
Kam jdete, pane = kipladi golons, o söl oba?

Vokativ pane se naznačuje slovcem o: o pane! oba = mne, můj. O söl oba je tedy překlad německého mein Herr.

Náměstky přisvojovací odvozují se od osobních.

ob já : obik můj, obika, obike, obiki
ol ty : olik tvůj, olika, olike, oliki
om on : omik jeho, omika, omike, omiki

obs my : obsil … obsike, obsiki
ols vy : olsik … ike, olsiki
oms oni : omsi … a, omsike, omsiki
ons Vy : onsil … onsike, onsiki
of její : ofik je…

Místo obik = můj může se užívati genitivu:

oba = můj; ola = tvůj
oma = jeho; ofa = její
obsa = náš; olsa = váš
omsa = jejich; ofsa = jejich (žen)
onsa = Váš (zdvořilá promluva).

Co hledáte, pane? Kisi sükons, o söl oba?
Hledám svojí hůl. Sükob spatini obik.

P ř í s l o v k y se tvoří příponou —o (jako často v slovanštině: nízko, chladno):

gudiko	dobře
badiko	špatně
gudikumo	lépe
badikumo	hůře
gudiküno	nejlépe
badiküno	nejhůře.

Jdou (ukazují) Vaše hodinky dobře? Glok onsa jonom-li (šonom-li) gudiko?

Anebo se rovnají přídavným: slipom gudik spí dobře.

P ř í z v u k se klade na poslední slabiku slova: gudikó.

První úloha.

Slovo úloha, Aufgabe utvořeno jest ze slov su = auf = a giv Gabe: sugiv. Jeden jest bal, první balid, tedy první úloha: sugiv balid.

Slova k této úloze následují hned za ní.

Gödeli gudik. — Vendeli gudik. — Neiti gudik. — Veg binom-li gudik? — Binons gudlikün. — Binons tu gudlik. — Binons vemo plütik. — Binons vemo plidik. — Binos-li velatik? — Atos binos velatik. — Atos binos nevelad. — No binos mögik. — Binos vamik. — Binos kalodik. — Tudel binos levamik. — Gödels e vendels binoms lukalodiks. — Li-labons stibi? — Kisi labons is? — Nosi labob. — Labol bukis an (anik)? — Kiplad binoms buks? — Is no binom nig. — No li-labons pöpi? — No labobs pöpi. — No. — Laboms bukis nonik. — Li-labol bosi? — Labol nosi. — Binoms-li us? — Si, o söl obik, binoms us. — Li-labons nog pali? — Si, labobs fati e moti. — Famül olsik binom vemo gletik. — Labob blodis fol e ji-blodis kil. — Li labol i blodis? — No, labob te ji-blodis. — Binof egelo malädik. — Binoms nog vemo yunik. — Kisi fidons is? — Fidobs fitis. — Ji-nök ola binof-li nog egelo malädik? — No, binof ya saunik. — Kiplad binoms blods olsik? — No binoms domo.

gödel ráno, jitro
gudik dobrý
vendel večer
neit noc
veg (Weg) cesta
gudlik laskav
gudlikün velmi laskav
tu (zu) příliš
vemo velmi
plütik zdvořilý
plidik ochoten
velatik pravdiv, pravda
at tento
atos toto, to
nevelad lež
mögik (möglich) možný
tudel dnes

vamik teplý, teplo
levamik velmi teplo
e, před samohláskou ed a
kalodig studený, zima
lukalodig chladný
stib tužka (Stift)
kisi co, nom. kis co
is tu, zde
nos nic, akk. nosi
buk kniha
an (ans, anik) některý, nějaký
kiplad kde
nig inkoust (nig-er černý)
pöp papír
no ne, nemám
nonik (od no) žádný

bos něco, akk. bosi
us tam
sí ano
o söl obik pane
nog (noch) ještě
pal (pár) rodiče
fat otec
mot matka
famül rodina
ols vy
olsik váš
gletik veliký
blod bratr
fol (vier) čtyři
ji-blod (čti ši-blod) sestra
(doslovně: ona-bratr)
kil tři

i = i, také (před samohl. id)
te jenom, toliko
egelo pořád, vždy
maläd̈ik nemocen
yunik (jung) mladý
fidön jísti
fidons jíte
fid jídlo
fit ryba
nök strýc
ji-nök (čti ši-nek) teta
(dosl. ona-strýc)
ol ty
ola, olik tvůj
ya již
saunik zdráv
domo doma.

Druhá lekce.

Minulý čas (perfektum) tvoří předpona e:

binob jsem
ebinob byl jsem
ebinol byl jsi
ebinom byl
ebinof byla
ebinos bylo
ebinon bylo (on = man)
ebinobs byli jsme
ebinols byli jste
ebinoms byli (oni)
ebinofs byly (ony)
ebinons byli jste (Vy, v promluvě)

Tak tvoří minulý čas všecka slovesa, na příklad: labob mám, elabob měl jsem, jonön (čti šonön) ukázati, jonob ukazuji, ejonob ukázal jsem, sükön (suchen) hledati, sükob hledám, esükob hledal jsem, lödön bydliti, lödob bydlím, elödob bydlil jsem, golön jíti, golob jdu, egolob šel jsem, vobön pracovati, vobob pracuji, evobob pracoval jsem.

Rozkazovací spůsob přidává ku přítomným formám příponu —öd:

binol jsi, binolöd buď
binols jste, binolsöd buďte
binons jste (Vy), binonsöd buďte
golol jdeš, gololöd jdi
golols jdete, gololsöd jděte
golons jdete (Vy), golonsöd jděte (Vy)

Budoucí čas tvoří se předponou —o:

binob jsem, obinob budu
binol jsi, obinol budeš
binom jest, obinom bude
binobs jsme, obinobs budeme
binols jste, obinols budete
binoms jsou, obinoms budou
binons jste (Vy), obinons budete (Vy).

Utvořte budoucí čas od sloves: logön viděti, ologob uvidím, ologol atd., lilön slyšeti, olilob uslyším, nemön jmenovati, onemob, sagön (sagen) říci, osagob řeknu, povím, pükön mluviti, opükob, gepükön odpovídati, ogepükob odpovím.

Trpný rod sluje passivum. První slabika latinského terminu (pa) tvoří passivum volapüku:

logob = vidím
palogob = jsem viděn; býti viděn = palogön.

Minulý čas (elogob) předráží předponu pe—, budoucí čas předponu po—:

pelogob = byl jsem viděn
pologob = budu viděn.

Utvořte tyto tři časy trpného rodu k slovesům: fanön (fangen) chytiti, fanob, pafanob atd., polön nésti, polob, papolob, säkön tázati se, säkob, pasäkob, sedön (senden) poslati, sedob, pasedob, stimön (estimare) ctíti, stimob, pastimob, vüdön (vitare) zváti, pozvati, vüdob pavüdob.

Příčestí (participia) tvoří přípona —öl:

lilob slyším
lilöl slyše, slyšíc, slyšíce
binob jsem
binöl jsa, jsouc, jsouce
elilob slyšel jsem
elilöl slyšev, slyševši, —še

olilob uslyším
olilöl uslyše.

Tato příčestí jsou pro obyčejný hovor zbytečna, jak ukazuje i konversační čeština. Potřebné jest toliko trpné příčestí jako napsán, oblečen, zastřelen.

Toto se tvoří ovšem passivní předponou pe:

klot oděv (angl. clothes), kloton odívati
peklotöl oděn, oblečen
mekön dělati (angl. make, machen)
pemeköl dělán, udělán
mökön hotoviti (na př. šaty)
pemököl shotoven
lemön koupiti, pelemöl koupen.

Odruda tohoto trpného příčestí jest tvar s předponou pö—: pömököl, jenž má neb musí býti shotoven. Tuto formu nazývá Schleyer gerundivum čili Mussform.

Volapük tvoří také zvláštní zvratná slovesa příponou —ok:

letön nechati (lassen), letob nechám
letobok nechám se, dám se
letolok necháš se, dáš se
letomok nechá se, dá se
letobsok necháme se, dáme se,
letolsok necháte se, dáte se
letomsok nechají se, dají se.

Přípona ok může se také vložiti mezi kmen slovesa a mezi osobní přípony:

Místo galob-ok raduji se lze také říci gal-ok-ob, galokol, galokom atd.

Náměstky ukazovací.

at tento : säk at tato otázka
et onen : men et onen muž
it sám : of it ona sama
ot týž : mel ot totéž moře
ut kel ten který, ut keli ten kterého, som takový.

Tázací a vztažné náměstky.

Kiom, kimik který? který z těchto pánů je Váš bratr? kiom (kimik) atas sölas binom blod onsa?

která se překládá různě: ji-kim (čti: ši-kim) anebo of-kim, zkráceně také kif a kiof.

které = kios?

kimik (adj.) jaký, který?

Vztažné který jest kel (franc. quel), ji-kel anebo of-kel která a kelos které.

Neurčité náměstky.

ek někdo, kdosi
nek nikdo
alim každý
sembal nějaký : men sembal nějaký člověk
bos něco, nos nic
ans někteří, několik

Ostatní mají příponu přídavných —ik:

alik každý (alim každý)
nonik žádný (nek nikdo)
valik všechen
mödik mnohý
nemödik nemnohý
mödikumik některý

Číslovky základné

obsahují všecky samohlásky volapüku totiž: a e i o u ä ö ü (e se vyskytuje dvakrát). Všecky mají koncovku l:

bal 1	fol 4	vel 7
tel 2	lul 5	jöl 8
kil 3	mäl 6	zül (č. cül) 9

Desítky se tvoří jako množné číslo:

10 bals	40 fols	70 vels
20 tels	50 luls	80 jöls
30 kils	60 mäls	90 züls.

100 = tum, 1000mil (fr. mille)
milion = balion (bal)
miliarda = baliad.

Čísla mezidesítková (11) se skládají:

11 = balsebal (bals e bal)
12 = balsetel (bals e tel)
13 = balsekil (bals e kil)
14 = balsefol (bals e fol)
15 = balselul (bals e lul)
16 = balsemäl (bals e mäl)
17 = balsevel (bals e vel)
18 = balsejöl (bals e jöl)
19 = balsezül (bals e zül)
21 = telsebal (tels e bal)
22 = telsetel (tels e tel)
23 = telsekil (tels e kil)
45 = folselul atd.

Čtenář račiž dokončiti.

1887 čteme: balmil (jeden tisíc) jöltum (osm set) jölsevel (87).

Vyslovte: 123,456.789: baltum telsekil balion, foltum atd.

•

Číslovky řadové tvoří se příponou - id:

první	balid	šestý	mälid
druhý	telid	sedmý	velid
třetí	kilid	osmý	jölid
čtvrtý	folid	devátý	zülid
pátý	lulid	desátý	balsid

Jiný votik; jeden druhého atd. balim votimi, jeden — druhý balimik — votimik.

Předně, za první (adverbium) balido
za druhé telido
za třetí kilido atd.)

2

Našemu krát odpovídá přípona —na:

jednou, jedenkrát balna
dvakrát telna
třikrát kilna atd.

N á s o b i l k a:

balna bal binos bal
telna tel binos fol
kilna kil binos zül atd.

jednoduchý = balik
stonásobný = tumik atd.

dvojí = telnik
desaterý = balsnik atd.

po dvou = a tel
po třech = a kil

jednotka = balel
desítka = balsel

Přípona -el (srovnej stvořit el) tvoří jména osob: kuk kuchyň, kukel kuchař, lekan umění, lekanel umělec, 'ät (hät) klobouk, 'ätel kloboučník, juk střevíc, obuv, jukel švec, obuvník, tab stůl, tabel stolař, fön (sr. O-ten) kamna, fönel kamnář, lel železo, lelel kovář, mülel mlynář, fotogafel, xülogafel atd.

Datum počíná rokem a končí dnem:

Vídeň, 20. listopadu 1883

Vin, balmil jöltum jölsekil, novul (listopad) telsid.

Kolik je hodin? = düp (hodina) kimik (jaká) binom?
Už je 5 hodin = binom ya düp lulid.
Bilo 10 hodin = glok (hodiny) elenunom (bily) düpi (hodinu) bals (deset).

Sugiv telid (druhá úloha).

Tudel ogolobs in gadi; ovobobs nis. — Model no obinob domo. — Li-elogons ya pomagadi obsik? — No, o läd oba, no ebinob nog nis. — Li-ovobons tudel domo? — Si, labob vobi mödik. — Kipladi ogolons tudel? — Ogolob ini dom bloda obik. — Kiplad lödom söl blod onsik? — Elödom in zif, ab nu lödom in pag et. — Deblinolöd fladi vina se kav, e blinolöd obes i glätis fol. — Nu blinolöd tabi e stulis fol in gadi e pladoläd vini e glätis su tabi. — Lik binom vin? — Binom vemo gudik. — Givonsöd obe dili juega. — Li-egöledol tudel? — Li-ezendela fidons? — Kitim ovendela fidons? — Düp jöl e lafik. — Kisi odlinons al vendelafid? — Odlinob bovili tieda. — Ofkukel eblinof glätis kil ed äpladof otis su tabi et. — Givonsöd obe dili boda. — Golonsöd ke ob in kavi. — No kanob golön ke ons; no labob timi. — Fa kim egetons flolis at? — Flen obik egivom omis obe. — Tudel egetob klotadi nulik; egetob guni, blötakloti e bliti. — Li-elogons ya 'äti obik nuliki? — Si, elogob omi ya yesdel. Kime lönom mäned at? — Mäned at lönom blode obik. — Läd at binof peklotöl ko lesatina klot blägik a ko stola 'ät yelibik. — Lubegel at binom badiküno peklotöl; buts oma binoms löliko pe 'ogöls. Lubegel danom onse ladliküno plo klots pelegivöl. — Tat, in kel namuns, lekans e nols floloms, binom velatiko läbik. — Binel nonik noganik kanom nelabön liti.

tudel dnes	model zítra
golön jíti	logön viděti
in do; předložky se pojí s nom.; na otázku kam s akkusativem.	ya již
gad zahrada	pomagad ovocná zahrada
vobön pracovati	pom ovoce
nis tam, v ní	läd milostpaní
	nog ještě
	mödik mnohý, mnoho

vob práce
lödön bydliti
söl pán
zif (cif) město
ab (aber) ale
nu nyní
pag vesnice
et onen
blinön (bringen) donésti
debinön donésti sem
flad láhev
vin víno
se z
kav sklep
i také
glät sklenice
stul stolice
pladön postaviti
su na
lik jak, jaký
givön dáti
dil kus
jueg cukr
göled snídaní
göledön snídati
zendelafid oběd
zendel poledne
fid jídlo: zendelafid doslovně Mittagessen
kitim kdy
vendel večer
vendelafid večeře
lafik půl
dlin nápoj
dlinön píti
al k
bovil šálek
tied thee
of-kukel kuchařka
otis tytéž (dieselben), česky: je
bod chléb (Brot)
ke ob — se mnou; před jinými samohláskami se klade ko
kanön moci
ke ons s Vámi
tim čas (angl. time)
fa kim = od koho
getön dostati
flol květina
flen přítel
klotad šaty
nulik nový
gun kabát
blötaklot vesta
blit kalhoty
yesdel včera
lönön náležeti
måned plášť
peklotöl oděn
ko se (instr.)
satin hedbáví
lesatin atlas
klot šat
blägig černý
stol sláma
stola 'at slaměný klobouk
yelibik žlutý (gelb)
lubegel žebrák
badikiino velmi špatně
but bota
löliko docela
'og díra

peʻogöl rozedrán
danön děkovati
ladliküno nejsrdečněji
plo za (pro)
pelegivöl darován
tat stát
namun řemeslo
nam ruka (obrácené man-us), odtud namun Handwerk
lekan umění
nol věda
flolön kvésti
velatiko opravdu
läb štěstí
läbig šťasten.

Třetí lekce.

V této lekci zahrneme napřed ty formy volapüku, které se nám zdají více méně zbytečnými. Již z toho co posud bylo řečeno, je patrno, že volapük jest sestrojen tak, aby se do něho z němčiny co nejsnáze překládalo. K vůli němčině vymyslil Schleyer trojí minulý čas, ač by snad jeden také stačil. Neboť volapük má býti především prostředkem dorozumění v obecném životě: pro obchodníky, cestovatele a drobnější korrespondenci. Na jazyk vlastně literární a akademický sotva se kdy povznese.

Němčina má, jak známo, trojí minulý čas:

a) imperfektum čili polominulý: ich sah viděl jsem,
b) perfektum či minulý: ich habe gesehen viděl jsem,
c) plusquamperfektum či dávno minulý: ich hatte gesehen byl jsem viděl anebo také viděl jsem.

Volapük tvoří imperfektum předrážkou ä-: älogob ich sah.

Perfektum má, jak víme, předponu e-: elogob ich habe gesehen.

Plusquamperfektum vzniká předponou i-: ilogob ich hatte gesehen.

Nám a i mnohým ne-li všem Němcům bude těžko rozeznávati sluchem hlásky ä a e. Wilhelm Vietor (die Aussprache atd. 1885) píše: »Kde ä anebo e znamenají krátkou hlásku, znějí obě stejně jako e (krátké otevřené e).« Z této příčiny je toto rozlišování leda pro oko.

Jiný podobný nedostatek Schleyerovy soustavy shledáváme v tom, že na nás žádá rozeznávati sluchem slova jako glät (sklenice) a glet (velikost), bog (skříně) a bok (škatule). První dvě slova slyšíme obě jako glet, druhá dvě znějí jako bok.

Dále má Němec dvojí budoucí čas:

a) prostý: ich werde sehen uvidím, budu viděti,
b) budoucí skonalý: ich werde gesehen haben uvidím.

První (prostý) tvoří se předponou o-: obinob budu.

Druhý (budoucně skonalý) tvoří se předponou u-: ubinob ich werde gewesen sein.

Také tu myslíme, že bychom vystačili jedním budoucím časem, poněvadž sami Němci druhého budoucího času zřídka užívají.

Jiná zbytečnost je tak zvaný durativ čili trvací formy. Tyto formy se tvoří předponami ai (přítomný čas), äi (imperf.), ei (perf.), oi (budoucí), ui (budoucně skonalý):

ailabob	mám pořád, stále
äilabob	měl jsem pořád
eilabob	měl jsem stále
oilabob	budu stále míti
uilabob	budu stále míti

Větu: Řemeslo má zlaté dno překládají volapükisté: namun ailabom gluni golüdik.

Že jsou tyto formy zbytečné, připouštějí volapükovci sami, neboť překládají větu: Jest stále zdráv buď: binom egelo saunik anebo aibinom saunik.

Také kondicionál (podmiňovací způsob jako: dal bych, kdybych měl) má dvojí tvar:

a) první, konjunktiv nazvaný, tvoří se příponou -la:

mekob-la	dělal bych
mekol-la	dělal bys
mekom-la	dělal by

mekobs-la dělali bychom
mekols-la dělali byste
mekoms-la dělali by

b) druhý, nazvaný kondicionalem, má příponu -öv:

äbinob-öv byl bych, ich würde sein
äbinol-öv byl bys
äbinom-öv byl by
äbinobs-öv byli bychom
äbinols-öv byli byste
äbinoms-öv byli by

Takové zbytečnosti stěžovaly by velice učení se idiomu tomu sice velmi snadnému. Věta: byl byste roztomilý, kdybyste toto učiniti chtěl překládá se: Äbinons-öv lelöfikün, if ävilons-la dunön atosi.

Také imperativ (rozkazovací způsob) má v soustavě Schleyerově vlastně trojí formu:

a) imperativ na -öd: gololöd jdi,
b) jussiv (poroučecí způsob) na -öz (= -öc): givolöz dej, »du sollst geben«,
c) optativ (žádací způsob) na -ös: lifomös ať žije.

Konečně se uvádí ještě jakýsi mírnější optativ na -öx: pelomöx er dürfte schon zahlen!

Konečně nesmíme zamlčeti, že rozeznávání rodu při slovese je dosti nepohodlné: binom = on jest, binof = ona jest, binos = ono jest. Mělo by se dopustiti, aby se vždy říkalo binom jako říkáme jest a ist.

Tvoření slov.

O tvoření slov byla již některá zmínka. Tak tvoří přípona -el (učitel) jména činných osob: tidel, tabel stolař atd.

Jiné přípony a předpony jsou:

ne-: flen přítel, neflen nepřítel;
-il: lol růže, lolil růžička;

lu- zhoršuje: jukel švec, lujukel prták, bim strom, lubim keř, dom dům, ludom chatrč;

le- ušlechťuje: jeval kůň, lejeval hřebec, dom dům, ledom palác, vemo velmi, levemo nad míru, jönik krásný, lejönik vnadný;

-ed: pen péro, pened psaní, list; penäd písmo;

ji- tvoří ženská jména: tidel učitel, ji-tidel učitelka, učitelová, blod bratr, ji-blod sestra, son syn, ji-son dcera;

of- tvoří jména ženských svobodných: of-son dcera (svobodná). Tohoto rozlišování neschvalujeme.

ge- znamená nazpět: gekömön vrátiti se, gepük odpověď, gepükön odpověděti.

-öf, -löf tvoří abstrakta jako klinlöf čistotnost, täiköf protivenství;

-ab tvoří konkreta jako lit světlo, litab svíce, magad magacína;

-stum nástroj: lienastum pravítko;

-än země: län fimik pevná země anebo fimän pevnina;

-tim čas: yel rok, yelatim roční čas, flolatim jaro, nifatim zima;

po- znamená po: pozendel odpoledne, model zítra, pomodelo pozítří.

-ik tvoří, jak známo, z podstatných přídavná: nob šlechta (nobilitas), nobik šlechtický, šlechetný (?), men člověk, menik lidský, cil dítě, cilik dětský, nat příroda, natik přirozený, zan svár (Zank), zanik svárlivý, dan díky (Dank), danik vděčný (dankbar), vob práce, vobik pracovitý, gud dobrota (Güte), gudik dobrý atd.

Doslov.

Hlavní nedostatky volapüku jsou asi tyto:

1. Písmo a hlásky. Spiritus asper ' místo h je nepěkný a nepohodlný.

Volapük si libuje příliš v hláskách ä ö ü. O krátkém ä = e byla již zmínka. Také jsme upozornili na koncovky d—t, g—k, jež aspoň ve slovanštině a v němčině konec slov stejně se vyslovují;

c = dž (dle jiných č) zavedl Schleyer asi k vůli Angličanům. Francouzi č vysloviti neumějí.

Že klade skoro všude l místo r, nelze schvalovati. Řeč světová měla by míti ráz indogermánský. Číňané, kdyby se jednou volapüku chytili, mohou vyslovovati l i r jako l. Ostatně sami volapükáři píšou Paris, ne Palis.

2. Tvoření slov a tvarů. Ženské předpony ji a of zavádějí zbytečné rozdíly, jichž živé jazyky neznají.

Rozeznávati rod na slovese (binom, binof, binos, binoms, binofs) je nepohodlné. Stačil by tu snad pouhý kmen: bin = jest. Jazyk světový nesmí býti těžší než jsou nejsnadnější živé jazyky.

Dvojích forem (jako při zvratných slovesech) neměla by taková řeč připouštěti. Tím se plodí jenom zmatky.

Neschvalujeme, že volapükovci onikají (ons); skoro celý svět (Slovan, Anglosas, Román) vyká.

Sloveso volapücké, kdyby se vypsaly všecky možné jeho formy, je velice složité, asi takové, jako

sloveso Indiánů amerických. Zdali pak p. Schleyer zná starou lingua franca (této zajisté praktické míchaniny, poněvadž ze skutečné potřeby vzniklé je několik odrůd); myslíme, že by se z ní mnohému mohl přiučiti.

Tázací částice -li je zbytečná, jak čeština ukazuje: Byls tam už?

Rozeznávati tvary jako holzicht a holzig různými příponami je přílišnost; ani němčina nečiní mezi oběma tvary hrubě rozdílu.

Volapük je sestrojen podle nové spisovné němčiny a to je jednou z největších vad jeho.

Kdoby se chtěl ve volapüku cvičiti dále, najde německých knih hojnost.

Anekdoty.

Ek äilöfom vemo vini, ab ätuvom, das ailabom lönefis tel badik. »If ningifols vati«, äisagom, »rübols omi, if noniki en ningifols, rübom olis«.

Balogel äkoskömom gödelo sembal lubäkele, keli äsevöm ed äsagom ome: »O Peter! agödelo binol ya lesuniko pebäladöl.« — »»Vo, binos nog lesunik, bi emanifol te litami bal.««

Tizian, Gletik, äsikomok i dub demagön. Plins

Kdosi miloval velmi víno, ale shledal, že má (mívá) vlastnosti dvě špatné. Když přilijete vody, pravil, pokazíte je, když žádné (vody, en = toho) nepřilijete, zkazí vás.

Jednooký potkal ráno jednou hrbatého (dat.), kterého znal a řekl mu: Petře, dnes ráno jsi již záhy naložen. — Pravda, jest ještě záhy, poněvadž jsi otevřel teprv okno jedno.

Tizian Veliký vyznamenával se také skrze

gletikün timaga omik evi-loms sikod pademagön fa om. Karl V. limep, keli Tizian idemagom kilna, äisagom: »kilna egetob nedeilöfi se nams oma«.

Men sembal, somo fagik stadöl de predel, das omi no äkanom kapälön, äsagom: »Epükom äli ob ko nams, ed elenlilob omi ko logs.«

Stupel sembal äkofom mani tikälafulik dem lils oma gletik. »Koefob«, at äsagom, »das omis as men labob tu gletikis; ab ons, mütons leigo besiön, das omis as cuk labons tu smalikis.«

portrétnictví. Knížata největší času jeho chtěli proto malování býti od něho. Karel V. císař, kterého Tizian byl maloval třikrát, říkával: třikrát dostal jsem nesmrtelnost z rukou jeho.

Člověk jeden tak daleko stojící od kazatele, že mu (akk.) nemohl rozuměti, pravil: Mluvil ke mně s rukama, a poslouchal jsem ho s očima.

Hlupec jeden posmíval se muži duchaplnému pro uši jeho veliké. Připouštím, tento řekl, že je jako člověk mám příliš veliké; ale Vy musíte rovně přiznati, že je jako osel máte příliš malé.

Rozmluvy.

Gödeli gudik, o söl oba!
Liko stadons?
Gode lobi, gudiko.
Lebeno.
Vendeli gudik, o läd.
Neiti gudik!
Komedobok.
Plüdonsöd.

Dobrý den pane!
Jak se máte?
Bohu díky, dobře.
Velmi dobře.
Dobrý večer, milostpaní!
Dobrou noc!
Poroučím se.
Račte.

Dalonsöd.	Dovolte.
Begob.	Prosím.
Pladokonsöd.	Posadte se.
Plüdos-li onse?	Líbí se vám?
Kipladi golons?	Kam jdete?
Kiplada kömons?	Odkud přicházíte?
Liko sagons?	Jak pravíte?
Danob lobediküno.	Děkuji nejposlušněji.
Kiplad binom 'ät obik?	Kde je můj klobouk?
Nedob 'äti.	Potřebuju klobouk
Limödikosi kostom met klöfa at?	Co stojí metr tohoto sukna?
Makis balselul.	Patnáct marek.
Flonis zül.	Devět zlatých.
Jinos binön delidik.	Zdá se býti drahé.
Leno, o söl löfik!	Nikoli, milý pane.
Of-vatükel li-eblinof obe vatükedi?	Donesla mně pradlena prádlo?
Kisi sukons, o söl oba?	Co hledáte, pane?
Sükob spatini obik.	Hledám svou hůl.
Kipladi golons, o söl oba?	Kam jdete, pane?
Dälob-li onsi säkön, o läd, köi golons?	Smím se vás zeptati, milostpaní, kam jdete?
Golob ini teat.	Jdu do divadla.
Teatapled kimik binom tudel?	Jaký kus jest dnes?
Lügapled.	Truchlohra.
Yofapled.	Veselohra.
Lop.	Opera.
Musig binom bizugik.	Hudba je výtečná.
Kiplad äbinons, o söl obik?	Kde jste byl pane?
In lotöp-li?	V hostinci?
Si, o flen oba.	Ano, příteli.
Li-äbinoms us mens mödik?	Bylo tam mnoho lidí?
Sevons-li meni at?	Znáte tohoto člověka?

Li-äbinons tudel in konzed?
Leils limödik binoms de is äli N—?
Leils jöl.
Veg binom-li gudik?
Nevemo; müton da fots ed ovü flums.
Sagonsöd obe plidiküno.
Labonsöd gudi, al sagön obe.

Dälob-li onsi begön, al sagön obe?
Dalonsöd obe notedi.
Fögivonsöd, if onsi tupob.

Mökonsöd obe gälodi.
Begob en onsi.

Obinob en danik onse.
Binob en kotenik.
No binob tatos.
Nosi labob tatos.
Binosös!
Viliküno. Kikod no?
Ko gälod (gälodo).
Ladliküno (Se lad lölik).
Büdonsöd.
Te büd onsa.
Dani! Dani gletik!
Danob onse.
Binons gudlikün.
Binons tu gudlik.
Binons vemo plütik.
Binons vemo plidik.
Li-binons smokel?

Byl jste dnes v koncertě?

Kolik mil je odtud do N.?

Osm mil.
Je cesta dobrá?
Nehrubě; třeba (jíti) skrz lesy a přes řeky.
Povězte mně laskavě.
Buďte tak laskav (mějte dobrotu), povězte mně (al sagön = zu sagen).
Smím vás prositi, byste mně pověděl?
Dovolte mně připomenutí.
Odpusťte, jestli vás vytrhuju.
Učiňte mi tu radost.
Prosím Vás o to (en = fr. en).
Budu vám za to vděčen.
Jsem s tím spokojen.
Nejsem proti tomu.
Nemám nic proti tomu.
Budiž tak!
Velmi rád. Proč ne?
S radostí.
Z celého srdce.
Poroučejte.
Smíte jen poručiti.
Díky! Mnohé díky!
Děkuji vám.
Jste velmi laskav.
Jste příliš laskav.
Jste velmi zdvořilý.
Jste velmi ochotný.
Jste kuřák?

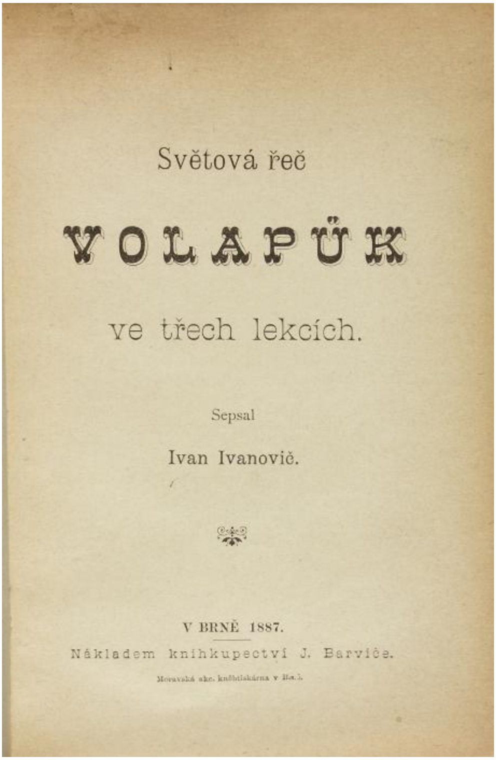
Li-smokons i?
Löfiküno spatöl.

Smokobsöd also.
Kanob-li onse dünön ko tabak obik?
Blüfonsöd tabaki oba, at binom gudikum.
Dalob-li begön dem fil?
Li-vilons zigadi?
Begob en.
Kisi niludons?
Binos-li velatik?
Atos binos velatik.
Atos binos nevelad.
No binos mögik.
Binos neklödlik.
Kisi en niludons?

Kouříte také?
Nejraději na procházce (procházeje se).
Tedy kuřme.
Mohu vám posloužiti svým tabákem?
Zkuste mého tabáku, ten je lepší.
Smím vás prositi o oheň?
Chcete doutník?
Prosím oň.
Co myslíte?
Je to pravda?
To je pravda.
To je lež.
Není možná.
To je neslýchané.
Co o tom soudíte?

Co soudím o volapüku?

Toto: Nejlepším volapükem byla by angličina s fonetickým pravopisem.

Světová řeč

VOLAPÜK

ve třech lekcích.

Sepsal

Ivan Ivanovič.

V BRNĚ 1887.

Nákladem knihkupectví J. Barviče.

Moravská akc. knihtiskárna v Brně.

František Vymazal

Světová řeč volapük ve třech lekcích

Lengas bastidas 5

ISBN 979-10-90696-24-2. 0 € (online).
http://edicions.talvera.free.fr

ISBN 979-10-90696-25-9. 5 € (CD-ROM).

ISBN 979-10-90696-24-2 ISBN 979-10-90696-25-9

9 791090 696242 9 791090 696259